

VZŤAH KRITICKÉHO MYSLENIA A SEBAÚČINNOSTI V KARIÉROVOM ROZHODOVANÍ

Miriama Hudáková¹, Marcela Kúdelová²

¹Ústav aplikovanej psychológie FSVaZ UKF Nitra

²Katedra psychologických vied FSVaZ UKF Nitra

mhudakova2@ukf.sk

Abstrakt: Cieľom práce bolo skúmať vzťah medzi kritickým myslením a sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní u študentov vysokých škôl. Na kritické myslenie sme nazerali ako na schopnosť, tak aj na dispozíciu. Výskumný súbor tvorilo 107 participantov – vysokoškolských študentov rôznych univerzít a odborov, prvého aj druhého stupňa vysokoškolského štúdia. Výskumný súbor tvorilo 55 žien a 52 mužov. Priemerný vek participantov bol $M=22,28$ ($SD=2,370$). Sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní sme merali nástrojom Career Decision Self – Efficacy Scale – Short Form (CDESES – SF; Taylor & Betz, 1983). Na meranie dispozícií kritického myslenia sme použili Critical Thinking Dispositions Scale (Sosu, 2013) a na meranie schopnosti kritického myslenia Verbal Cognitive Reflection Test (Sirota et al., 2021). Výsledky preukázali štatisticky významné pozitívne vzťahy medzi schopnosťou kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní (s výnimkou dimenzie riešenia problémov), ako aj medzi dispozíciami kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Z našich zistení vyplýva, že medzi kritickým myslením (v ponímaní schopnosti aj dispozície) a sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní existuje súvislosť v podobe pozitívneho vzťahu.

Kľúčové slová: kritické myslenie, sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní, vysokoškolskí študenti, schopnosti a dispozície kritického myslenia

1 ÚVOD

Kritické myslenie predstavuje racionálne, reflektujúce myslenie, zamerané na rozhodnutie čomu veriť alebo čo robiť (Ennis, 1987). Ide o reflektívne myslenie používané počas rozhodovacieho procesu ako využitie predchádzajúcich vedomostí pri riešení problému, prijímanie rozhodnutí a hodnotení (Uzuntiryaki-Kondakci & Çapa-Aydin, 2013). Kariérové rozhodnutia patria medzi najdôležitejšie rozhodnutia, ktoré jednotlivci počas svojho života robia (Bimrose & Mulvey, 2015; Gati & Tal, 2008; Lent & Brown, 2020). Preto považujeme za prínosné skúmať kritické myslenie v kontexte problematiky kariérového rozhodovania, konkrétne v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní. V našej štúdii sa zameriavame na populáciu vysokoškolských študentov, ktorí, napriek tomu, že vo svojom živote už uskutočnili isté kroky k výberu svojho budúceho povolania, stále stoja pred konkrétnym kariérnym rozhodnutím. Takéto dôležité

rozhodnutie častokrát nie je jednoduché urobiť. Študenti môžu čeliť rôznym problémom a prekážkam, ktoré vplývajú na ich proces rozhodovania (Santos, Wang & Lewis, 2018). Podľa Gati, Krausz, a Osipow (1996) tieto problémy pramenia z nejasných a nekonzistentných informácií, z nedostatku informácií a nepripravenosti uskutočniť rozhodnutie, ktorá zahŕňa zníženú motiváciu pustiť sa do procesu kariérového rozhodovania. Konštrukt, o ktorom sa trvalo preukazuje, že má kľúčový vplyv na kariérové rozhodovanie je sebaúčinnosť. Sebaúčinnosť po prvýkrát definoval Albert Bandura v roku 1977 ako presvedčenie človeka, že dokáže úspešne uskutočniť kroky potrebné na vykonanie významných rozhodnutí (Bandura, 1977). Taylor a Betz (1983) píše, že nízka sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní, môže spomaliť proces rozhodovania v oblasti kariéry a ďalšie rozvíjanie rozhodovacích zručností, čoho následkom môže byť kariérna nerozhodnosť.

Medzi hlavné procesy, ktoré vplývajú na sebaúčinnosť patria kognitívne procesy, kam zaradujeme aj myslenie (Bandura, 1994). Na to, aby sme vedeli účinne narábať s informáciami a prijímať rozhodnutia, nestačí len myslieť, ale je potrebné vedieť myslieť kriticky (Mardatillah & Prayudha, 2024). V súčasnosti sa o kritickom myslení píše najmä v súvislosti s používaním internetu, keďže v dnešnej informáciami zahltenej dobe, môže byť náročné odlíšiť fakty od lží. Schopnosť kriticky zhodnotiť informácie a nepodľahnúť manipulácii je však dôležitá nielen vo virtuálnom svete, ale aj v každodennom živote (Royal, 2016). Kritické myslenie používame počas rozhodovacieho procesu. Využívame pri ňom svoje predchádzajúce skúsenosti a vedomosti na riešenie aktuálneho problému (Uzuntiryaki-Kondakçı & Çapa Aydın, 2013). Kritické myslenie môžeme chápať buď ako schopnosť, alebo ako dispozíciu. Schopnosť kriticky myslieť sa dá v priebehu života rozvíjať a zahŕňa analýzu, hodnotenie, vyvodzovanie úsudkov, vysvetľovanie, ale aj sebareguláciu. Dispozícia kritického myslenia súvisí viac s osobnosťou človeka a zahŕňa pocit psychickej pripravenosti človeka byť kritický (Davies & Barnett, 2015; Facione, 2015). V našej štúdii sa budeme zaoberať oboma javmi.

Výsledky viacerých výskumov poukazujú na existenciu vzťahu medzi sebaúčinnosťou a kritickým myslením. Výskumy taktiež poukazujú na fakt, že kritické myslenie s vyššou pravdepodobnosťou využívajú študenti s vysokou sebaúčinnosťou v porovnaní so študentmi s nízkou sebaúčinnosťou (Uzuntiryaki-Kondakçı & Çapa-Aydın, 2013). Registrujeme však nedostatok výskumov, ktoré by sa priamo venovali vzťahu medzi sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní a kritickým myslením, nehovoriac o nedostatku výskumov na túto tému na Slovensku. Výsledky našej štúdie môžu prispieť k lepšiemu porozumeniu súvislosti medzi sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní u vysokoškolských študentov a kritickým myslením a následnému rozvoju oboch zručností, čo by študentom mohlo napomôcť znížiť ich nerozhodnosť a pochybnosti pri voľbe povolania. Cieľ predkladanej štúdie preto predstavuje skúmanie vzťahu medzi kritickým myslením (v ponímaní schopnosti aj dispozície) a sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní.

1.1 Kritické myslenie

Pojem kritické myslenie je výraz zahŕňajúci mentálne procesy a stratégie, ktoré ľudia používajú na riešenie problémov, prijímanie rozhodnutí a učenie sa novým veciam (Sternberg, 1986). Je to intelektuálny proces, spočívajúci v analýze a syntéze argumentov a vo vyhodnocovaní informácií

(Lai, 2011; Šándorová, 2013). Je to systematický spôsob formovania vlastného myslenia (Ruisel, 2008). Existuje množstvo definícií kritického myslenia, ktoré sa s istými obmenami líšia od autora k autorovi. Ako píše Facione (2015), keď skupinu vedcov požiadali, aby sformulovali jednotnú definíciu kritického myslenia, jedna z prvých vecí, nad ktorou sa zamýšľali bola, ako sa správa kriticky mysliaci človek a aké sú jeho vlastnosti. Ako však zdôrazňuje Čavojová a kol. (2016), kritické myslenie nie je len jeden typ vlastnosti alebo činnosti. Tento pojem označuje skôr celú sadu zručností myslenia, ktoré súvisia s motiváciou dopátrať sa pravdy a s otvorenosťou voči novým myšlienkam. Výskumníci sa zvyčajne v definíciách kritického myslenia zhodujú, že zahŕňa analýzu argumentov, tvrdení a dôkazov, vytváranie záverov s využitím induktívneho aj deduktívneho myslenia, zahŕňa hodnotenie, rozhodovanie a riešenie problémov (Lai, 2011). Niektorí autori rozlišujú medzi dispozíciou ku kritickému mysleniu a schopnosťou kriticky myslieť. Podobne nazeráme na kritické myslenie aj v našej štúdii, preto si v nasledujúcom texte charakterizujeme schopnosti a dispozície kritického myslenia.

Kritické myslenie ako schopnosť možno charakterizovať ako súbor zručností, ktoré zahŕňajú schopnosť zamerať sa na konkrétny cieľ a dôsledne ho sledovať (Davies & Barnett, 2015). Ide o schopnosť vedieť objektívne a systematicky analyzovať informácie, používať logiku a rozum na hodnotenie dôkazov a vyvodzovať závery. Závisí od tréningu, praxe a nadobudnutých skúseností (Sharma et al., 2023). Jednotlivci so schopnosťou kriticky myslieť vedia analyzovať argumenty, klásť otázky na objasnenie informácií a odpovedať na ne. Rozumejú matematike, vedia čítať z grafov a posúdiť dôveryhodnosť zdrojov. Majú schopnosť definovať pojmy a identifikovať a posudzovať nevyslovené predpoklady a argumentačné fauly (Davies & Barnett, 2015). Okrem toho dokážu chápať logické súvislosti medzi myšlienkami, stručne a jasne formulovať svoje myšlienky, vytvárať a hodnotiť rôzne argumenty, hodnotiť klady a zápory svojich rozhodnutí, odhaliť nezrovnalosti a bežné chyby pri uvažovaní, identifikovať relevanciu a dôležitosť myšlienok a zdôvodňovať svoje presvedčenia a hodnoty (Sharma et al., 2023).

Možností, ako nazerať na schopnosť kriticky myslieť je viacero, my však v našej štúdii vychádzame najmä z myšlienok Kahnemana (2012). Myslenie ľudí, robenie úsudkov a rozhodovanie podľa Daniela Kahnemana (2012) funguje na základe spolupráce dvoch systémov, ktoré nazývame Systém 1 a Systém 2, tzv. myslenie rýchle a pomalé. Systém 1 je rýchly, automatický, intuitívny a založený na heuristikách. Heuristiky sú mentálne skratky, ktoré nám uľahčujú rozhodovanie, ale môžu viesť k systémovým chybám. Tento systém používame na každodenné rozhodnutia a reakcie, ktoré nevyžadujú veľké úsilie alebo hlboké zamyslenie. Častejšie ho používame v situáciách, v ktorých sa musíme rozhodovať rýchlo, sme pod časovým tlakom a je od nás vyžadovaná okamžitá reakcia. Funguje bez pocitu úmyselnej kontroly a nedá sa úplne vypnúť. Neriadi sa princípmi logiky a štatistiky, ale dojmami. Jeho úlohou je podať odpoveď čo najrýchlejšie a s čo najmenej vynaloženou námahou (Facione, 2015; Kahneman, 2012). Na druhej strane je Systém 2 pomalý, analytický, logický a vyžaduje väčšiu mentálnu námahu. Je používaný najmä v situáciách, keď máme dostatok času na premýšľanie nad jednotlivými možnosťami. Používame ho na komplexné a menej známe a jasné úlohy. Je spojený s reflexívnym spracovaním informácií, ktoré si vyžaduje sústredenie, plánovanie a vyhodnocovanie možností. Opiera sa o fakty, dôkazy a štatistiku, je synonymom kritického myslenia (Facione, 2015; Kahneman, 2012).

Na základe teórie Systému 1 a Systému 2 bol vytvorený Verbálny test kognitívnej reflexie (CRT – V) (Sirota et al., 2021), ktorý v našej štúdii používame. Predpokladá, že ľudia s vyššou schopnosťou kriticky myslieť odolávajú rýchlejšej intuitívnej odpovedi a namiesto toho využijú pomalý, analytický Systém 2 (Sirota et al., 2021).

Ako píše Facione (2015), na to, aby človek uvažoval kriticky nestačí disponovať len schopnosťami. To, že človek má kognitívne schopnosti a zručnosti kriticky myslieť ešte neznamená, že ich aj používa. Osobu, ktorá má schopnosť myslieť kriticky, ale nevyužíva ju, nie je možné označiť ako kriticky mysliacu. Kritické myslenie teda nie je tvorené len schopnosťou, ale aj **dispozíciou kriticky myslieť**. Dispozícia ku kritickosti býva definovaná aj ako „zvyk, návyk myslieť“. Dispozície nie sú argumenty, alebo úsudky, ktoré si vytvárame, ale afektívne stavy, ktoré zahŕňajú pocit psychickej pripravenosti človeka byť kritický (Davies & Barnett, 2015). Výskumníci sa zhodujú na niekoľkých dispozíciách kritického myslenia, ako sú otvorenosť, férovosť, sklon hľadať dôvody, zvedavosť, túžba byť dobre informovaný, flexibilita v myslení a rešpekt voči názorom druhých (Lai, 2011). V našej štúdii vychádzame z dvojdimenzionálneho modelu kritického myslenia ako dispozície, ktorého autorom je Sosu (2013). Prvá dimenzia sa nazýva kritická otvorenosť a súvisí s tendenciou človeka byť otvorený voči novým myšlienkam a byť kritický pri hodnotení týchto myšlienok. Druhá dimenzia nazývaná reflexívny skepticizmus odráža tendenciu učiť sa z minulých skúseností a neustále spochybňovať a overovať dôkazy.

1.2 Sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní

Sebaúčinnosť po prvýkrát popísal kanadský psychológ a profesor Albert Bandura v roku 1977 (Nolen, 2024). Sebaúčinnosť vyjadruje vieru jednotlivca vo vlastné schopnosti vykonávať správanie potrebné na dosiahnutie špecifických výsledkov (Bandura, 1977). Santos, Wang a Lewis (2018) definujú sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní ako dôveru človeka vo svoje schopnosti v oblasti kariéry. Sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní sa týka stupňa sebadôvery jednotlivca, že sa dokáže úspešne venovať úlohám spojeným s výberom povolania, zhromažďovaním informácií o povolani, plánovaním cieľov a rozhodovaním sa v oblasti kariéry (Crisan & Turda, 2015; Milledzi et al., 2024). Taylor a Betz (1983) sa domnievajú, že nízka sebaúčinnosť v rozhodovaní, môže spomaliť prieskumné kariérne správanie a ďalšie rozvíjanie rozhodovacích zručností, čoho následkom môže byť kariérna nerozhodnosť alebo iné problémy v kariérovom rozhodovaní. V našej štúdii vychádzame z koncepcie sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní podľa Taylora a Betza (1983), ktorí rozlišujú jej 5 dimenzií. Výber cieľa je schopnosť jednotlivca stanoviť si priority, ktoré sú potrebné na riadenie profesionálneho postupu. Ide o schopnosti rozhodovať sa o smerovaní svojej kariéry a určiť si, čo je pre jednotlivca najdôležitejšie na ceste k profesijnému úspechu. Informácie o príležitosti sa týkajú rozsahu vedomostí, ktoré má človek o rôznych možnostiach na trhu práce, o univerzitných programoch a o profesiách. Vlastné hodnotenie predstavuje schopnosť jednotlivca realisticky posúdiť svoje vlastné kariérové schopnosti, hodnoty a záujmy. Plánovanie sa týka schopnosti vytvoriť konkrétne plány do budúcnosti, ktoré vedú k jasnej kariérnej ceste. Dimenzia riešenie problémov sa zaoberá schopnosťou jednotlivca reagovať na neúspechy alebo neplánované situácie, ktoré môžu vzniknúť

pri výbere kariéry (Betz & Luzzo, 1996). Uvedených 5 dimenzií sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní budeme skúmať v súvislosti so schopnosťou aj dispozíciou kriticky myslieť.

1.3 Kritické myslenie v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní u študentov vysokých škôl

Kritické myslenie je niektorými autormi charakterizované ako reflektívne myslenie používané počas rozhodovacieho procesu ako využitie predchádzajúcich vedomostí pri riešení problému, prijímanie rozhodnutí a hodnotení (Uzuntiryaki-Kondakçi & Çapa-Aydin, 2013). Jednou z oblastí využitia kritického myslenia pri rozhodovaní v praxi je práve kariérové rozhodovanie (Stríženec, 2013), nakoľko kariérové rozhodnutia patria medzi najdôležitejšie rozhodnutia, ktoré jednotlivci počas svojho života robia (Bimrose & Mulvey, 2015; Gati & Tal, 2008; Lent & Brown, 2020). Zároveň slovenskí študenti dosahujú jedny z najhorších výsledkov v úrovni kritického uvažovania v rámci krajín EÚ a OECD (Nedelová, 2013), čo poukazuje na význam skúmania kritického myslenia v kontexte kariérového rozhodovania, ktoré je jednou z kľúčových úloh mladých ľudí v ich živote. Práve oni budú následne zaradení do pracovného procesu, kde kritické myslenie predstavuje nevyhnutnú zručnosť k riešeniu problémov na pracovisku, zhromažďovaniu dôkazov a vyhodnocovaniu informácií (Song, Roohr & Kinova, 2024). Preto je cieľom našej štúdie skúmať súvislosť kritického myslenia (v ponímaní schopnosti aj dispozície) a sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní.

Viacere výskumy (napr. Dehghani, Pakmehr & Malekzadeh, 2011; Vachová, Sedlaková & Kvintová, 2023) poukazujú na existenciu vzťahu medzi sebaúčinnosťou a kritickým myslením. Výskumy taktiež poukazujú na fakt, že kritické myslenie s vyššou pravdepodobnosťou využívajú študenti s vysokou sebaúčinnosťou v porovnaní so študentmi s nízkou sebaúčinnosťou (Uzuntiryaki-Kondakçi & Çapa-Aydin, 2013). Registrujeme však nedostatok výskumov, ktoré by sa priamo venovali vzťahu medzi sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní a kritickým myslením, nehovoriac o nedostatku výskumov na túto tému na Slovensku. V našej štúdii rozlišujeme medzi schopnosťami a dispozíciami kriticky myslieť, preto budeme skúmať sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní vo vzťahu k schopnostiam aj dispozíciám kritického myslenia.

1.3.1 Schopnosť kriticky myslieť v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

Hneď niekoľko výskumov uskutočnených v rôznych častiach sveta poukázalo na existenciu vzťahu medzi schopnosťou kriticky myslieť a sebaúčinnosťou (napr. Dehghani, Pakmehr & Malekzadeh, 2011; Nag & Dwivedi, 2024; Pamaos et al., 2024). Napriek tomu, že výskumy sa zameriavali na sebaúčinnosť vo všeobecnosti, predpokladáme, že pozitívny vzťah sa prejaví aj v prípade špecifickejšieho konštruktú sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní a schopnosti kriticky myslieť. Navyše prepojenie skúmaných dvoch konštruktov vidíme v teoretickom zakotvení kritického myslenia a dimenzií kariérovej sebaúčinnosti (charakterizované v kap. 1.2). Podľa Facione (2015), kritické myslenie zahŕňa schopnosti ako sú: interpretácia, analýza, hodnotenie, vyvodzovanie úsudkov, vysvetľovanie a sebaregulácia. Schopnosť kriticky myslieť si vyžaduje sústredenie, plánovanie a vyhodnocovanie možností (Kahneman, 2012), čo sú práve procesy obsiahnuté v jednotlivých dimenziách sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Na základe

uvedeného teda **predpokladáme pozitívne vzťahy medzi schopnosťou kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní.**

1.3.2 Dispozícia kriticky myslieť v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

Český výskum od autoriek Vachovej, Sedlakovej a Kvintovej (2023) sa zaoberal dispozíciou kriticky myslieť a akademickou sebaúčinnosťou, pričom preukázal pozitívny vzťah medzi premennými. Domnievame, že podobné súvislosti s kritickým myslením by sa mohli preukázať aj v prípade sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní, nakoľko ide o rovnaký konštrukt, len zasadený do odlišného prostredia. Taktiež nachádzame teoretický prienik medzi dispozíciami kritického myslenia (kritická otvorenosť a reflexívny skepticizmus) a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. „Kritická otvorenosť“ je tendencia človeka byť otvorený voči novým myšlienkam a tendencia byť kritický pri hodnotení týchto myšlienok (Sosu, 2013). Túto tendenciu využívame napríklad v prípade „vlastného hodnotenia“ – jedenej z dimenzií sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Aj v prípade druhej dispozície kriticky myslieť s názvom „reflexívny skepticizmus“ vidíme prienik napríklad s dimenziou sebaúčinnosti s názvom „plánovanie“. „Reflexívny skepticizmus“ odráža tendenciu učiť sa z minulých skúseností a neustále spochybňovať a overovať dôkazy (Sosu, 2013). Plánovanie do budúcnosti sa uskutočňuje práve aj na základe zážitkov z minulosti (Uzuntiryaki-Kondakçi & Çapa-Aydin, 2013). Na základe teoretického prepojenia aj výskumných zistení teda predpokladáme **pozitívne vzťahy medzi dispozíciami kriticky myslieť (kritická otvorenosť a reflexívny skepticizmus) a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní.**

2 METÓDY

2.1 Výskumná vzorka

Náš výskumný súbor pozostával zo 107 ľudí – vysokoškolských študentov rôznych univerzít a odborov, prvého aj druhého stupňa vysokoškolského štúdia. Participanti boli vo veku 19 – 39 rokov ($M = 22,28$; $SD = 2,370$), v pomere 55 žien a 52 mužov. Študenti vysokých škôl sa nachádzajú v dôležitom štádiu kariérového rozhodovania, preto sme si za výskumný súbor zvolili práve ich. Súbor bol zostavený príležitostným výberom.

2.2 Meracie nástroje

Na meranie skúmaných premenných sme použili tri meracie nástroje. Dotazníkom **Career Decision Self – Efficacy Scale – Short Form** (CDESES – SF; Taylor & Betz, 1983) sme merali sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní. Tento dotazník obsahuje celkovo 25 položiek rozdelených do piatich dimenzií: výber cieľa, informácie o príležitosti, vlastné hodnotenie, plánovanie a riešenie problémov. Respondenti mali za úlohu označiť, koľko sebadôvery, sebaistoty majú na zrealizovanie každej z uvedených úloh. Odpovedali na 5-bodovej Likertovej škále od „1 = vôbec žiadna dôvera“, po „5 = úplná dôvera“.

Dispozície kriticky myslieť sme zisťovali pomocou dotazníka **Critical Thinking Dispositions Scale** (Sosu, 2013). Dotazník celkovo obsahuje 11 položiek rozdelených do dvoch dimenzií: kritická otvorenosť a reflexívny skepticizmus. Respondenti odpovedali na 5-bodovej Likertovej

škále od „1 = úplne nesúhlasím“ po „5 = úplne súhlasím“, podľa toho, nakoľko súhlasili s danými výrokmami.

Schopnosť kriticky myslieť sme zisťovali pomocou testu **Verbal Cognitive Reflection Test (Sirota et al., 2021)**. Verbálny test kognitívnej reflexie (CRT – V) bol vytvorený za účelom merať schopnosť kriticky myslieť bez použitia matematických úloh, nakoľko tie môžu u respondentov vyvolávať stres a úzkosť (Sirota et al., 2021). Test obsahuje 10 položiek, za ktoré mohli respondenti získať 10 bodov. Položky testujú, či respondenti zapoja kritické myslenie, alebo využijú nesprávne intuitívne myslenie.

2.3 Štatistická analýza dát

Získané dáta boli vyhodnocované pomocou programu IBM SPSS Statistics 27. Na zistenie vzťahov medzi skúmanými premennými sme použili parametrický Pearsonov korelačný koeficient, keďže boli dáta normálne rozložené.

3 VÝSLEDKY

Dimenzie sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní sme skúmali vo vzťahu k schopnosti aj dispozícii kritického myslenia.

3.1 Schopnosť kriticky myslieť vo vzťahu so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

V tabuľke 1 uvádzame korelácie medzi schopnosťou kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní.

Tab. 1 Vzťahy medzi schopnosťou kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní

Sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní	Kritické myslenie – schopnosť	
	R	P
Výber cieľa	0,347	<0,001
Informácie o príležitosti	0,276	0,004
Vlastné hodnotenie	0,193	0,047
Plánovanie	0,279	0,004
Riešenie problémov	0,175	0,071

Legenda: r = Pearsonov korelačný koeficient, p = štatistická významnosť

Zistili sme štatisticky významné pozitívne korelácie medzi schopnosťou kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní, s výnimkou dimenzie riešenie problémov, kde nebol preukázaný významný vzťah s kritickým myslením. Z hľadiska sily išlo o slabé vzťahy. Jediný stredne silný vzťah bol zistený medzi výberom cieľa a schopnosťou kriticky myslieť.

3.2 Dispozícia kriticky myslieť v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

V tabuľke 2 uvádzame korelácie medzi dispozíciami kriticky myslieť (kritická otvorenosť a reflexívny skepticizmus) a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní.

Tab. 2 Vzťah medzi dimenziami dispozícií kriticky myslieť a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní

Sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní	Kritické myslenie – dispozície			
	Kritická otvorenosť		Reflexívny skepticizmus	
	r	P	r	P
Výber cieľa	0,379	<0,001	0,525	<0,001
Informácie o príležitosti	0,382	<0,001	0,419	<0,001
Vlastné hodnotenie	0,279	0,004	0,270	0,005
Plánovanie	0,258	0,007	0,432	<0,001
Riešenie problémov	0,300	0,002	0,291	0,002

Legenda: r = Pearsonov korelačný koeficient, p = štatistická významnosť

Dispozície kritického myslenia vo všetkých prípadoch štatisticky významne pozitívne korelovali s dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Kritická otvorenosť korelovala s výberom cieľa, informáciami o príležitosti a riešením problémov stredne silno a s plánovaním a vlastným hodnotením slabo. Reflexívny skepticizmus koreloval s výberom cieľa, informáciami o príležitosti a plánovaním stredne silno. Slabé korelácie sme zistili medzi reflexívnym skepticizmom a vlastným hodnotením a riešením problémov.

4 DISKUSIA

Cieľom predkladanej štúdie bolo preskúmať vzťahy medzi kritickým myslením (v ponímaní schopnosti a dispozície) a dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní u vysokoškolských študentov. Na základe našich zistení konštatujeme, že medzi schopnosťou kriticky myslieť a sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní existuje pozitívna súvislosť (s výnimkou dimenzie riešenie problémov). Rovnako sa súvislosť preukázala aj medzi sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní a dispozíciami kriticky myslieť. Zistené výsledky postupne diskutujeme.

4.1 Schopnosť kriticky myslieť v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

Ako prvú sme skúmali problematiku schopnosti kriticky myslieť vo vzťahu k sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Na základe predchádzajúcich výskumov (Dehghani, Pakmehr & Malekzadeh, 2011; Nag & Dwivedi, 2024; Pamaos et al., 2024) sme medzi nimi predpokladali

pozitívny vzťah. Naše zistenia predpoklad potvrdzujú, všetky dimenzie sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní (okrem riešenia problémov) pozitívne súvisia so schopnosťou kriticky myslieť. To znamená, že čím má človek (v našom prípade vysokoškolský študent) vyššiu schopnosť kriticky myslieť, tým má vyššiu sebaúčinnosť v kariérovom rozhodovaní (a naopak). Toto zistenie je v súlade s Bandurovou teóriou (1994), podľa ktorej sebaúčinnosť, ako viera vo vlastné schopnosti, vplýva na to, aké ciele si do budúcnosti stanovujeme. V procese vytvárania cieľov zapájame myslenie, v ktorom sa reflektujú naše doterajšie vedomosti a informácie o tom, čo v minulosti fungovalo a čo nie. Formulovanie správnych očakávaní si vyžaduje efektívne kognitívne spracovanie informácií (Bandura, 1994), inými slovami kritické myslenie. Študenti, ktorí v našom výskume preukázali lepšie výsledky v schopnosti kriticky myslieť, si viac veria pri stanovovaní si budúcich cieľov v oblasti kariéry.

Výber cieľa ako jedna z dimenzií sebaúčinnosti pozitívne súvisí so schopnosťou kriticky myslieť. Takýto výsledok je v súlade s tvrdeniami Kahnemana (2012), podľa ktorého sa pomalý, analytický Systém 2, čiže kritické myslenie, využíva najmä v situáciách, v ktorých máme dostatok času na rozmýšľanie a ide o menej známe a jasné úlohy. Výber budúceho povolania tieto atribúty spĺňa. Na uskutočnenie kariérneho výberu sa pripravujeme častokrát aj niekoľko rokov a uskutočňujeme ho len raz, respektíve párkrát za život. Na základe našich zistení dedukujeme, že ľudia, ktorí vedú efektívnejšie narábať so Systémom 2 pociťujú väčšiu sebaistotu pri výbere kariérneho cieľa.

Podobne aj **získavanie informácií** o príležitosti pozitívne súvisí so schopnosťou kriticky myslieť. Výsledok hovorí o tom, že študenti s lepšou schopnosťou kritického myslenia majú viac sebadôvery pri získavaní informácií o profesiách, ktoré ich zaujímajú, neboja sa kontaktovať osobu, ktorá v danom zamestnaní už pracuje, či zistiť si priemerný ročný zárobok ľudí v danom povolaní.

Pozitívna súvislosť sa preukázala aj medzi schopnosťou kriticky myslieť a **vlastným hodnotením**, ktoré predstavuje schopnosť realisticky posúdiť vlastné schopnosti, hodnoty a záujmy (Betz & Luzzo 1996). Z uvedeného nám vyplýva, že študenti s vyššou mierou schopnosti kriticky myslieť, teda schopnosťou objektívne a systematicky analyzovať informácie (Sharma et al., 2023), dokážu zároveň lepšie zhodnotiť vlastné schopnosti a záujmy v oblasti kariéry.

Podľa Kahnemana (2012), Systém 2 sa využíva najmä pri plánovaní a vyhodnocovaní možností. Študenti, ktorí dali prednosť tomuto analytickému, racionálnemu systému, preukázali vyššiu sebadôveru pri určovaní jednotlivých krokov na dosiahnutie kariérneho cieľa, čoho je dôkazom zistená pozitívna súvislosť medzi schopnosťou kriticky myslieť a **plánovaním**.

Riešenie problémov ako jediná dimenzia sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní nesúvisela so schopnosťou kriticky myslieť. Schopnosť kriticky myslieť tvoria jednotlivé argumenty a úsudky, ktorými sa snažíme vyriešiť aktuálny problém. Položky dimenzie riešenia problémov sa však zameriavali skôr na hypotetické problémy a prekážky, ktoré by sa v budúcnosti mohli vyskytnúť a mohli by nám zabrániť vykonávať vybranú profesiu (napr. „Zmeniť zamestnanie, pokiaľ s ním nie si spokojný“). Domnievame sa, že práve hypotetická rovina položiek pre riešenie problémov

a ich menšia aktuálnosť pre študentov mohla byť dôvodom nesúvisu tejto dimenzie so schopnosťou kriticky myslieť.

4.2 Dispozícia kriticky myslieť v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

V druhej časti sme sa zamerali na súvislosť dispozícií kriticky myslieť so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní, pričom sme zistili, že obe skúmané dispozície ku kritickému mysleniu (kritická otvorenosť aj reflexívny skepticizmus) pozitívne súviseli so všetkými dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Výsledok hovorí o tom, že študenti s vyššou sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní majú zároveň vyššiu dispozíciu ku kritickému mysleniu (a naopak). Podobné závery zistili viaceré zahraničné štúdie (napr. Kim, Lee & Park, 2015). Následne sa detailnejšie pozrieme na interpretáciu vzťahov jednotlivých dimenzií sebaúčinnosti s dispozíciami kritického myslenia – najprv sa budeme venovať kritickej otvorenosti a následne reflexívnemu skepticizmu.

4.2.1 Kritická otvorenosť v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

Zistenie, že existuje štatisticky významný pozitívny vzťah medzi kritickou otvorenosťou a **výberom cieľa** podporuje výskum z roku 2018, podľa ktorého kritická otvorenosť vedie k autentickejšiemu výberu cieľov. Ľudia, ktorí sú kriticky otvorení, sa neuspokoja s prvou možnosťou, ktorú im spoločnosť, škola alebo okolie ponúkne. Otvorený človek si kriticky kladie otázky o sebe samom – o svojich silných stránkach, slabostiach, záujmoch a hodnotách. V kariérnom výbere je to mimoriadne dôležité, pretože čím lepšie človek pozná sám seba, tým lepšie vie, čo ho bude dlhodobo napínať, čo ovplyvňuje proces výberu cieľa (Stavrova, Pronk & Kokkoris, 2018).

Pozitívny súvis kritickej otvorenosti s **hľadaním informácií** o príležitosti sa dá odôvodniť tým, že tendencia otvorenosti voči novým myšlienkam motivuje ľudí, aby vyhľadávali nové zdroje informácií, ktoré by mohli následne kriticky zhodnotiť (Sosu, 2013).

Výskum od Stavrova, Pronk a Kokkoris (2018) nám napovedal o tom, že kritická otvorenosť napomáha aj sebapoznaniu. Človek si môže klásť otázky o sebe samom, počúvať názory okolia a kriticky ich hodnotiť. Kritická otvorenosť preto súvisí s **vlastným hodnotením**, ako sa nám podarilo preukázať aj na našich výsledkoch.

Kritická otvorenosť je základom pre efektívne rozhodovanie, pretože umožňuje nielen prijať nové informácie, ale ich aj dôkladne analyzovať a hodnotiť. Človek tak má vyššiu sebadôveru v **plánovaní**, lebo sa domnieva, že jeho kroky sú dobre premyslené (Sosu, 2013; Taylor & Betz, 1983).

Keď je človek otvorený novým myšlienkam a zároveň si zachová kritické hodnotenie, je presvedčený, že jeho rozhodnutia sú založené na dôkladnej analýze a dobrých informáciách, čo podporuje jeho sebaistotu pri **riešení problémov** a schopnosti reagovať na výzvy v kariérnom a profesijnom živote (Sosu, 2013; Taylor & Betz, 1983).

4.2.2 Reflexívny skepticizmus v súvislosti so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní

Druhá skúmaná dispozícia kritického myslenia, a to **reflexívny skepticizmus**, ktorý podľa Sosu (2013) odráža tendenciu ľudí učiť sa z minulých skúseností ako aj neustále spochybňovať a overovať si dôkazy, taktiež pozitívne súviseli so všetkými dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Vzťah reflexívneho skepticizmu s **výberom cieľa** vidíme v tom, že na efektívne formulovanie cieľov do budúcnosti potrebujeme vedieť, čo v minulosti fungovalo a čo naopak nefungovalo. Tieto informácie z minulosti spolu s informáciami o aktuálnej situácii sa odrážajú práve v reflexívnom skepticizme (Sosu, 2013; Taylor & Betz, 1983).

Hľadanie informácií o príležitosti sa nám naskytujú nové zdroje informácií o profesii, ktoré podliehajú nášmu kritickému zhodnoteniu. Reflexívny skepticizmus je podľa Sosu (2013) tendencia neustále spochybňovať a overovať dôkazy. Nové informácie poskytujú nový materiál pre takéto overovanie.

Pri **vlastnom hodnotení** využívame informácie o našom výkone, správaní a schopnostiach, ktoré pochádzajú z minulosti. Tie kriticky hodnotíme a formujeme si predstavu o sebe samom, čo vysvetľuje súvis vlastného hodnotenia a reflexívneho skepticizmu.

Plánovanie sa týka schopnosti vedieť si vytvoriť konkrétne kariérne plány do budúcnosti (Betz & Luzzo, 1996). Proces plánovania sa uskutočňuje aj na základe našich minulých skúseností a spomienok. Pomocou nich si vytvárame simuláciu budúcnosti (Schacter et al., 2012). Plánovanie jednotlivých krokov našej kariérnej cesty teda súvisí s racionálnym zhodnotením minulých skúseností, teda s reflexívnym skepticizmom.

Ako definujú Betz a Luzzo (1996), **riešenie problémov** sa zaoberá schopnosťou jednotlivca reagovať na neúspechy alebo neplánované situácie, ktoré môžu vzniknúť pri výbere kariéry. Pri riešení problémov si vlastne znovu musíme spraviť plán ako budeme postupovať ďalej, aké kroky ďalej zvolíme, s tým, že máme novú cennú informáciu o tom, že niečo v minulosti nefungovalo. Využitie reflexívneho skepticizmu nám môže napomôcť poučiť sa z minulých chýb a urobiť racionálnejšie rozhodnutie. Práve takto si vysvetľujeme zistenú pozitívnu súvislosť plánovania a reflexívneho skepticizmu.

ZÁVER

Cieľom predkladanej štúdie bolo skúmať vzťah medzi kritickým myslením (v ponímaní schopnosti aj dispozície) a sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní u študentov vysokých škôl. Zistili sme, že dispozície, tak ako aj schopnosti kriticky myslieť pozitívne súvisia s dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Jedinou výnimkou bola dimenzia riešenie problémov, ktorá nesúvisela so schopnosťou kriticky myslieť. Dispozície kriticky myslieť sa zdajú byť o niečo viac prepojené so sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní. Usudzujeme tak na základe preukázaných silnejších vzťahov s dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní a tiež korelácií oboch dispozícií kriticky myslieť so všetkými dimenziami sebaúčinnosti v kariérovom rozhodovaní. Uvedené môže naznačovať, že sebadôvera pri stanovovaní kariérnych cieľov viac súvisí s vnútorným pocitom psychickej pripravenosti študenta byť kritický, než s tým, ako vie študent analyzovať, argumentovať či hodnotiť informácie. Každopádne však naše zistenia

poukazujú na to, že čím je u študentov vyššia úroveň kritického myslenia (či už ako dispozície alebo schopnosti), tým disponujú vyššou sebaúčinnosťou v kariérovom rozhodovaní, a naopak. Rozvíjanie kritického myslenia sa tak javí ako jedna z možností, ako predchádzať neistote a nízkej sebadôvere pri voľbe budúceho povolania. Vnímame preto ako prínosné a dôležité podporovať, rozvíjať a skúmať kritické myslenie v kontexte rozhodnutí v oblasti kariéry.

LITERATÚRA

- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191. DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. In V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [Ed.], *Encyclopedia of mental health*.) San Diego: Academic Press.
- Betz, N. E., & Luzzo, D. A. (1996). Career assessment and the career decision-making self-efficacy scale. *Journal of career assessment*, 4(4), 413-428. DOI: <https://doi.org/10.1177/1069072796004004>.
- Bimrose, J., & Mulvey, R. (2015). Exploring career decision-making styles across three European countries. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43(3), 337-350. DOI: <https://doi.org/10.1080/03069885.2015.1017803>.
- Crișan, C., & Turda, S. (2015). The connection between the level of career indecision and the perceived self-efficacy on the career decision-making among teenagers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 209, 154-160. DOI: 10.1016/j.sbspro.2015.11.271.
- Čavojová, V., Mikušková, E., Majerník, M., Jurkovič, M., Juhásová, A., & Masaryk, R. (2016). *Rozum: Návod na použitie. Psychológia racionálneho Myslenia*. Bratislava: Iris.
- Davies, M., & Barnett, R. (2015). *The palgrave handbook of critical thinking in higher education*. New York: St. Martin's Press.
- Dehghani, M., Pakmehr, H., & Malekzadeh, A. (2011). Relationship between students' critical thinking and self-efficacy beliefs in Ferdowsi University of Mashhad, Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 2952-2955. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.221>.
- Ennis, R. H. (1985). A logical basis for measuring critical thinking skills. *Educational leadership*, 43(2), 44-48.
- Facione, P. (2015). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Insight Assessment.
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of counseling psychology*, 43(4), 510-526. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-0167.43.4.510>.
- Gati, I., & Tal, S. (2008). Decision-making models and career guidance. In J. A. Athanasou, & R. Van Esbroeck (Eds.), *International handbook of career guidance* (pp. 157-185). Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6230-8_8.
- Kahneman, D., (2012). *Myšlení rychlé a pomalé*. Brno: Jan Melvil Publishing s.r.o.

- Kim, H., Lee, E. K., & Park, S. Y. (2015). Critical thinking disposition, self-efficacy, and stress of Korean nursing students. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(18), 1. DOI: 10.17485/ijst/2015/v8i18/76710.
- Lai, E. R. (2011). Critical thinking: A literature review. *Pearson's research reports*, 6(1), 40-41.
- Lent, R. W., & Brown, S. D. (2020). Career decision making, fast and slow: Toward an integrative model of intervention for sustainable career choice. *Journal of Vocational Behavior*, 120, 103448. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2020.103448>.
- Mardatillah, O., & Prayudha, S. J. (2024). The importance of critical thinking skill to vocational students: Strategies and benefits. *VOCATECH: Vocational Education and Technology Journal*, 5(2), 115-125. DOI: 10.38038/vocatech.v5i2.136.
- Milledzi, E. Y., Asamani, L., Mensah, A. O., & Naamwanuru, V. (2024). Career Decision Self-Efficacy Mediates the Relationship Between General Self-Efficacy and Career Decision-Making of Undergraduate Students. *Canadian Journal of Career Development*, 23(2), 169-181. DOI: 10.53379/cjcd.2024.389.
- Nag, S. K., & Dwivedi, S. K. (2024). Effect of Critical Thinking on Decision Making Efficacy of Students at Senior Secondary Level. *International Journal of Indian Psychology*, 12(3), 21-29. DOI: 10.25215/1203.003.
- Nedelova, M. (2013). Overovanie pouz itel'nosti proble movej u lohy ako na stroja na zist'ovanie u rovne kriticke ho myslenia na slovensky ch vysokos kola koch v projekte AHELO. *Zborník vedecko-výskumných prác doktorandov PF UMB v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Ins titú t vedy a vy skumu PF UMB, 88-98.
- Nolen, J. L., (2024). *Albert Bandura*. Retrieved from:://www.britannica.com/biography/Albert-Bandura [viewed 2024-11-15].
- Pamaos, K. G., Albacite, H. M., Bacayan, M. S., Bagatnan, J., Calaycay, R. C., Libanon, K. P., ... & Pelandas, A. M. O. (2024). A Correlational Study between Critical Thinking Skills and Decision Making of the Senior High School Students. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 8(4), 3075-3081. DOI: 10.47772/IJRISS.2024.804287.
- Royal, B., (2016). *Principy kritického myšlení*. Praha: Euromedia Group, a.s. Ikar.
- Ruisel, I. (2008). *Myslenie-osobnosť-múdrosť*. Bratislava: Slovak Academic Press.
- Santos, A., Wang, W., & Lewis, J. (2018). Emotional intelligence and career decision-making difficulties: The mediating role of career decision self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 107, 295-309. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2018.05.008>.
- Schacter, D. L., Addis, D. R., Hassabis, D., Martin, V. C., Spreng, R. N., & Szpunar, K. K. (2012). The future of memory: remembering, imagining, and the brain. *Neuron*, 76(4), 677-694. DOI: 10.1016/j.neuron.2012.11.001.
- Sharma, L. R, Bhattarai, R., Humagain, A., Subedi, S.P., Thapa, S., Acharya, H. (2023). Exploring the Underlying Ways of Enhancing Critical Thinking Skills. *International Research Journal of MMC*, 4 (4), 83-96. DOI: 10.3126/irjmmc.v4i4.61939.

- Sirota, M., Dewberry, C., Juanchich, M., Valuš, L., & Marshall, A. C. (2021). Measuring cognitive reflection without maths: Development and validation of the verbal cognitive reflection test. *Journal of Behavioral Decision Making*, 34(3), 322-343. DOI: <https://doi.org/10.1002/bdm.2213>.
- Song, Y., Roohr, K. C., & Kirova, D. (2024). Exploring approaches for developing and evaluating workplace critical thinking skills. *Thinking Skills and Creativity*, 51. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101460>.
- Sosu, E. M. (2013). The development and psychometric validation of a Critical Thinking Disposition Scale. *Thinking skills and creativity*, 9, 107-119. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2012.09.002>.
- Stavrova, O., Pronk, T., & Kokkoris, M. D. (2019). Choosing goals that express the true self: A novel mechanism of the effect of self-control on goal attainment. *European Journal of Social Psychology*, 49(6), 1329-1336. DOI: <https://doi.org/10.1002/ejsp.2559>.
- Sternberg, R. J. (1986). *Critical Thinking: Its Nature, Measurement, and Improvement*.
- Stríženec, M. (2013). Úloha kritického a strategického myslenia pri rozhodovaní. In *Československá psychologie*, 57(4), 317-328.
- Šándorová, V. (2013). *Metódy a formy práce podporujúce kritické myslenie u žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum.
- Taylor, K. M., & Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. *Journal of vocational behavior*, 22(1), 63-81. DOI: [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(83\)90006-4](https://doi.org/10.1016/0001-8791(83)90006-4).
- Uzuntiryaki-Kondakci, E., & Capa-Aydin, Y. (2013). Predicting critical thinking skills of university students through metacognitive self-regulation skills and chemistry self-efficacy. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 13(1), 666-670.
- Vachova, L., Sedlakova, E., & Kvintova, J. (2023). Academic self-efficacy as a precondition for critical thinking in university students. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 13(2), 328-334. DOI: <https://doi.org/10.47750/pegegog.13.02.36>.

RELATIONSHIP BETWEEN CRITICAL THINKING AND CAREER DECISION SELF-EFFICACY

Abstract: The aim of the study was to examine the relationship between critical thinking and career decision self-efficacy among university students. Critical thinking was viewed both as a skill and a disposition. The research sample consisted of 107 participants – university students from various universities and fields of study at both the undergraduate and graduate levels. The sample included 55 women and 52 men. The average age of the participants was $M = 22.28$ ($SD = 2.370$). Career decision-making self-efficacy was measured using the Career Decision Self-Efficacy Scale – Short Form (CDSE-SF; Taylor & Betz, 1983). To measure critical thinking dispositions, we used the Critical Thinking Dispositions Scale (Sosu, 2013), and to assess critical thinking skill, we employed the Verbal Cognitive Reflection Test (Sirota et al., 2021). The results demonstrated statistically significant positive relationships between critical thinking skill and the dimensions of career decision-making self-efficacy (with the exception of the problem-solving dimension), as well as between critical thinking dispositions and the dimensions of career decision-making self-efficacy. The findings indicate a positive relationship between critical thinking (both as a skill and a disposition) and career decision-making self-efficacy.

Key words: critical thinking, career decision-making self-efficacy, university students, critical thinking skills and dispositions

Grantová podpora:

UGA IX/3/2025: Kritické myslenie v kontexte problematiky kariérového poradenstva a pracovnej psychológie

VEGA 1/0336/24: Kritické myslenie vo vzťahu k akademickej úspešnosti a rozhodovaniu v špecifických oblastiach života študentov